

Moc ve školní třídě

Vztahy mezi učitelem a žáky

XS152 Pedagogická komunikace

Zdánlivě oftopic otázky

- **Kdo z vás chce učit?**
- Jaký máte vztah k profesi učitelství?

Zdánlivě oftopic otázky

- Kdo z vás chce učit?
- **Jaký máte vztah k profesi učitelství?**

škola – moc a vztahy

- Obsahová a **vztahová** rovina komunikace
- Moc i vztahy jsou ustavovány, udržovány/redefinovány v procesu komunikace

škola a moc – citace klasiků

- Sebekvalitnější učitelova znalost obsahu učiva totiž zůstává bez třídy s jasně nastavenými mocenskými vztahy bez užitku (Šalamounová & Švaříček, 2012)
- ustanovení mocenských vztahů je ve školní třídě determinantou realizace cílů didaktických. To koresponduje s tvrzením Bernsteina (1996), že ve školní třídě je dominantní diskurs regulativní, do něhož je vložen diskurs didaktický. Zatímco regulativní diskurs definuje pravidla sociálního chování a vztahů ve škole, didaktický diskurs určuje, jaké znalosti budou žákům předávány. Oddělení obou diskursů je spíše modelové, protože v realitě školní třídy se tyto diskursy překrývají (Vlčková et al., 2016)

škola a moc – citace klasiků

- Ve snaze naplnit didaktické cíle tedy neustále dochází k vyjednávání a uplatňování moci učitele, které je stěžejním předpokladem procesu výuky (McCroskey & Richmond, 1983).

škola a moc

- **Co to je podle vás moc – definice?**
- Jakou mocí vlastně škola disponuje?
- Kdo má ve škole moc a jakými cestami ji uplatňuje?

škola a moc

- Co to je podle vás moc – definice?
- **Jakou mocí vlastně škola disponuje?**
- Kdo má ve škole moc a jakými cestami ji uplatňuje?

škola a moc

- Co to je podle vás moc – definice?
- Jakou mocí vlastně škola disponuje?
- **Kdo má ve škole moc a jakými cestami ji uplatňuje?**

škola a moc – autorita - kázeň

- Moc znamená schopnost jednotlivce ovlivňovat jednání jiné osoby nebo skupiny osob. Moc není atribut nějaké osoby: mohu mít moc jedině tehdy, jestliže mi to ostatní dovolí.
- Autorita a kázeň jsou navázány na konkrétní aktéry ve třídě: autorita na učitele, kázeň na žáky. Oproti tomu moc ve školní třídě můžeme připsat jak učiteli, tak i žákům. Moc je fenoménem, který se může ve třídě přelévat, může cirkulovat mezi žáky a učitelem i mezi žáky navzájem.

škola a moc – WOODS (1984)

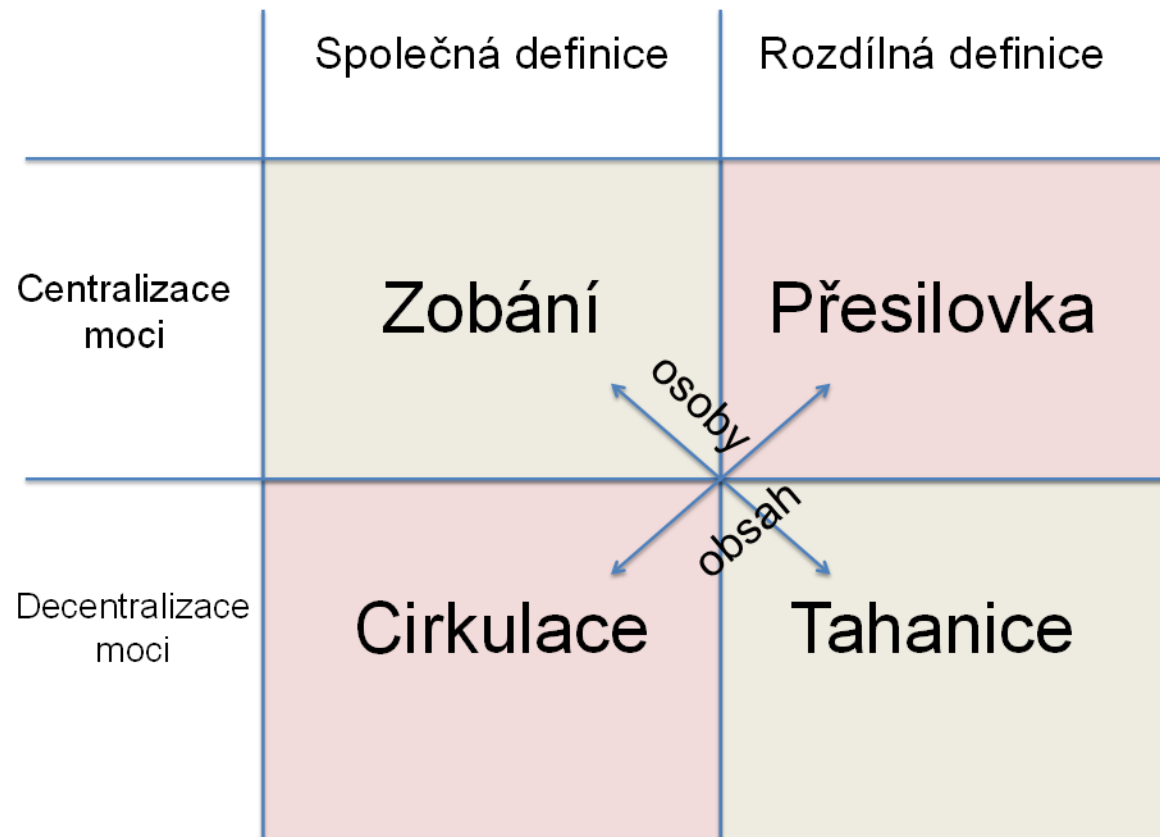
1. **konformita** (žáci nadšeně souhlasí s cíli učitele),
2. **ritualismus** (akceptace norem ve škole, aniž by se žáci s těmito normami ztotožňovali),
3. **únik** (lhostejnost k cílům školy, žáci se nenápadně věnují únikovým činnostem),
4. **kolonizace** (žáci přijímají školní normy a postoje, avšak za účelem naplnění vlastních cílů),
5. **nesmíření se** (lhostejnost k cílům školy, projevuje se vyrušováním, provokováním),
6. **rebelie** (odmítnutí požadavků školy, projevuje se otevřenou vzpourou, nebo chozením za školu).

Zejména poslední dva typy chování žáků vstupují mocensky do opozice ke školním normám.

škola a moc – French & Raven (1959)

- 1. Legitimní báze** – uděláš to, protože jsem učitel
 - 2. Odměňovací báze** – uděláš to, protože tě mohu odměnit
 - 3. Donucovací báze** – uděláš to, protože tě mohu potrestat
 - 4. Referenční báze** – uděláš to, protože mě máš rád
 - 5. Expertní báze** - uděláš to, protože tomu rozumím
- Proč některé učitelské mocenské strategie nefungují?**

škola a moc – Šed'ová (2012)

škola a moc – Šed'ová (2012)

- **Zobání z ruky:** vztahová; doplňkově donucovací a odměňovací
- **Přesilovka:** připsaná (dodržování pravidel školního řádu a ritualizované I-R-E struktury); důraz na expertní (znalost obsahů); dále donucovací.
- **Cirkulace moci:** expertní (metody vyučování); informační; legitimní (pravidla vztahována na žáky i na učitele)
- **Tahanice:** je charakteristická tím, že učitel není s to zmobilizovat účinně žádnou z mocenských bází. Naopak žáci jich využívají celou škálu, především kombinaci vztahové a donucovací. Vědí, že učitel stojí o dobrý vztah s nimi a ten mu odepírají.

škola a moc – Šed'ová (2012)

- Jak souvisejí mocenské typy s dialogickým vyučováním?
- Které jsou podle vás vhodnější a proč?

škola a moc – Sucháček (v tisku)

- **JAK DOSÁHNOUT CIRKULACE MOCI?**

- **SHODA**

- **Výměnný obchod**
- **Synchronizace emocí** – kvazivrstevnictví, rozdmýchávání emocí, humor

- **DECENTRALIZACE**

- **Rozpouštění dominance** – prostor pro žáky, odkázňován;
- **Záchranná brzda**

škola a moc

ÚKOL: Ke každé bázi vymyslete ve dvojici 3 věty, které jako učitelé můžete použít, a „hrát“ tak na strunu dané báze

- 1. Legitimní báze**
- 2. Odměňovací báze**
- 3. Donucovací báze**
- 4. Referenční báze**
- 5. Expertní báze**

škola a vztahy – statement úvodem

Výsledky výzkumů jednoznačně potvrzují, že ne/fungující nastavení vztahů ve školách má vliv jak na akademické výkony žáků, tak na osobní spokojenost jedinců ve školách – tedy žáků i učitelů.

Wubbels et al. (2012) dokonce mluví o tom, že se vztahy mohou pojímat jako základ celé školy, neboť prostupují všemi místnostmi – nejen třídami, ale i sborovnou a kabinety.

škola a vztahy – výsledky

- Cornelius-White (2007) **přímý vliv**
 - afektivní a behaviorální učení žáků ($r = 0,35$),
 - kognitivní učení žáků ($r = 0,31$),
 - ochotu podílet se aktivně na výuce ($r = 0,55$),
 - rozvoj kritického myšlení ($r = 0,45$),
 - žákovskou osobní spokojenost ($r = 0,44$).
- + **nepřímý vliv**: aktivní žákovská participace na výukové komunikaci je klíčovou proměnnou, která ovlivňuje kvalitu žákovského učení (Sedláček & Šed'ová, 2015).

škola a vztahy – přístupy k měření

- Teorie citové vazby
- Interpersonální teorie
- Vývojová teorie systémů

- Teorie managementu školní třídy
- Klima školní třídy
- Teorie školní efektivnosti
- Teorie sociálně motivovaného jednání

škola a vztahy - dotazník STRS (Pianta, 2001)

Dimenze

- blízkost
- konflikt
- závislost

Výsledky

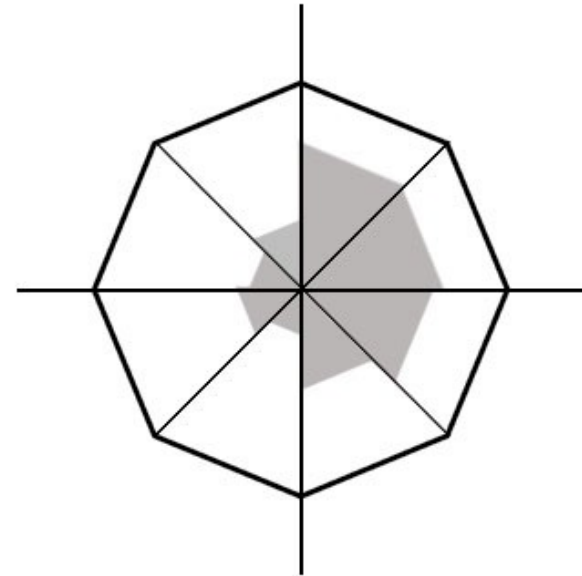
- 28 položek (11/12/5)
- kvalita vztahu – učitel, podle dimenzí
- celkové skóre vztahu

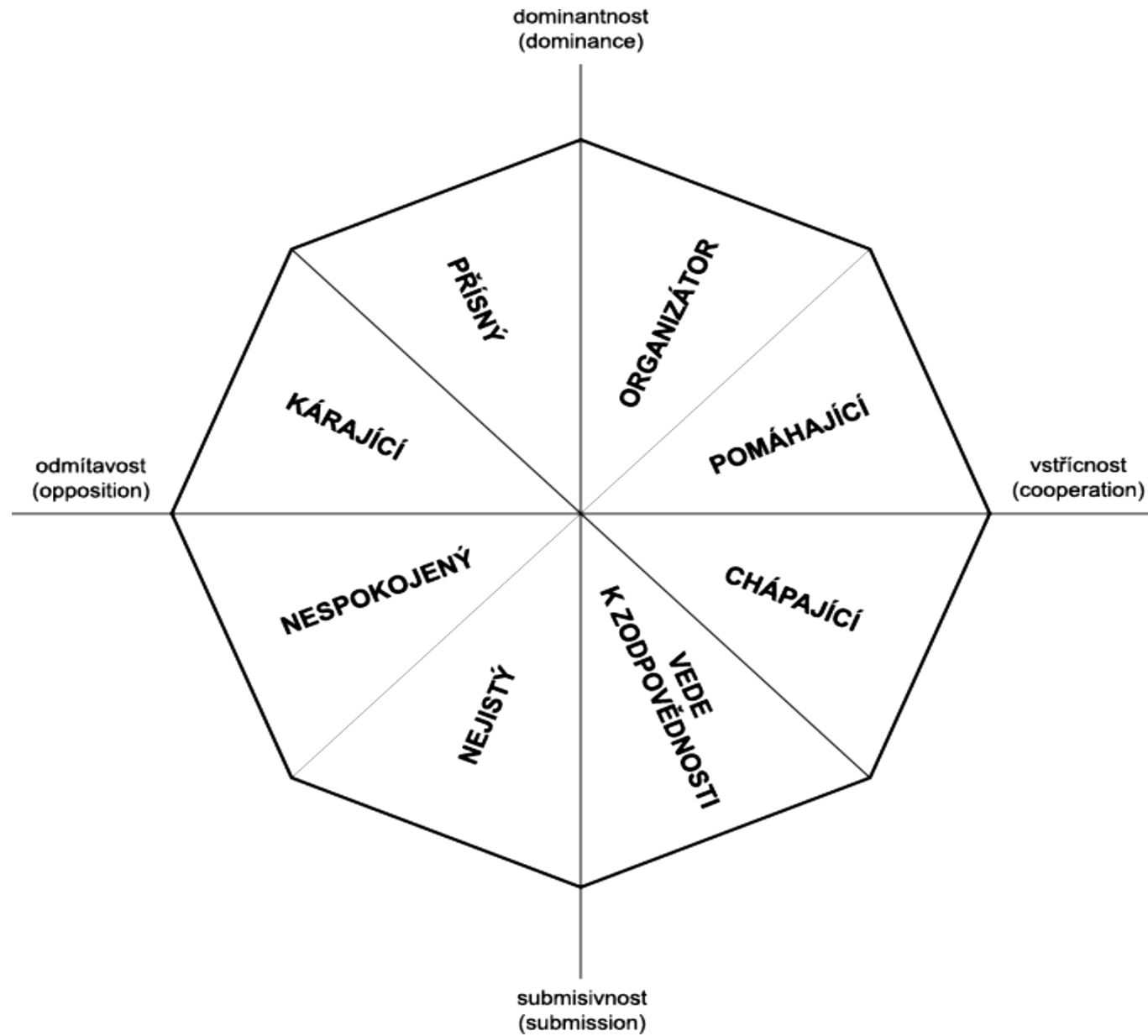
škola a vztahy - dotazník QTI

Dimenze

- blízkost
- vliv
- O čem to vypovídá?

Výsledek

škola a vztahy - dotazník QTI

	<i>Lze o mne říci:</i>	nikdy				vždy
1	Dokážu udržet pozornost žáků	0	1	2	3	4
2	Když si žáci nedokážou s něčím poradit, pomůžu jim	0	1	2	3	4
3	Asi působím nejistě	0	1	2	3	4
4	Když mají žáci na věc jiný názor, mohou ho říci	0	1	2	3	4
5	Myslím si, že toho žáci málo vědí	0	1	2	3	4
6	Dávám žákům možnost rozhodovat o věcech týkajících se třídy	0	1	2	3	4
7	Jsem přísný/-á	0	1	2	3	4
8	Je snadné mne rozčítit	0	1	2	3	4
9	Učivo vysvětluji jasně	0	1	2	3	4
10	Žáci se na mne mohou spolehnout	0	1	2	3	4
11	Asi jsem váhavý/-á	0	1	2	3	4
12	Když se mnou žáci v něčem nesouhlasí, můžeme o tom diskutovat	0	1	2	3	4
13	Dávám žákům najevo, že se málo učí	0	1	2	3	4
14	U mě musí být ve třídě ticho jako v kostele	0	1	2	3	4

škola a vztahy - dotazník QTI

- Pro učitele i pro žáky (2 třídy) – kombinace
- Blízkost vždy jako klíčový faktor
- Ideální učitel skóruje vysoce v obou dimenzích
- Metodologicky ne zcela funkční, dobrá screeningová metoda

škola – moc a vztahy

- Víme, že mají zcela zásadní vliv na to, co se ve třídách/školách děje
- Víme, že fungují – víme, co je žádoucí finální stav, a co ne
- Nevíme, jaká podoba aktuální komunikace vede k ideálnímu uspořádání (mocenských) vztahů
- Problém kauzality vs. korelace
- Vztahy – kdo s kým je vlastně ve vztahu? (definice)

škola – moc a vztahy

Reflektivní cvičení pro ty z vás, kteří chtějí učit na doma/na někdy:

Jací chcete být učitelé?

Jaké báze moci chcete využívat? Jak to uděláte? Jaká (mocenská, vztahová) pravidla nastavíte? Jaké strategie managementu třídy chcete využívat?